

PARAULES DE VIDA

La missió del catequista

Amb el començament del nou curs el ritme ordinari de les parròquies i comunitats cristianes es reorganitza de nou. Entre les diferents activitats hi ha una d'importància fonamental per a la vida de l'Església: em refereixo a la catequesi. Des de sempre ha sigut l'instrument privilegiat per a la transmissió de la fe als qui manifestaven el desig de ser cristians, i de creixement en el coneixement de Crist i en la vida cristiana per a aquells xiquets i joves que, estant batejats, volen completar la iniciació cristiana rebent els sacraments de la Confirmació i l'Eucaristia. En la visita pastoral que he realitzat a la diòcesi i en les celebracions del sacrament de la Confirmació que tenen lloc al llarg de l'any, he pogut comprovar que en totes les parròquies hi ha catequistes que, amb la seua dedicació i esforç, fan possible que molts xiquets i joves senten parlar de Jesucrist i coneguen una mica més l'Església. A totes i a tots vull agrair-vos sincerament el vostre generós servei. També desitjo que aquesta breu reflexió en el començament del nou curs us ajude a viure millor la vostra missió.

En la situació cultural que estem vivint, hem de ser conscients que

molts dels xiquets i joves que avui vénen a la catequesi de les nostres parròquies, no solament estan necessitats de saber coses sobre Jesucrist i sobre la fe, sinó de quelcom més fonamental: tindre l'ocasió de viure eixa fe, perquè molts no l'han tinguda. La primera missió nostra és possibilitar-los una experiència d'encontre amb el Senyor i que coneguen l'Església des de dins. Si aconseguim que s'entusiasmen amb Crist, que arriben a sentir que ells també són Església i a viure amb naturali-

tat la seua pertinença a la comunitat cristiana, haurem aconseguit l'objectiu més important dels processos catequètics, i l'aprenentatge de la fe serà més fàcil, perquè tindrà com a punt de partida la fe viscuda.

Un altre element a tindre en compte és que molts xiquets i joves d'avui no tenen models que siguen per a ells un referent de vida cristiana. Això es deu a què en molts casos la vivència de la fe és quelcom aliè a la vida familiar. Fins i tot molts pares que es preocupen que els seus fills reben

una educació cristiana en el col·legi o en les seues parròquies, no creen en la llar un ambient d'oració i d'experiència concreta de fe, amb la qual cosa els fills acaben pensant que la fe és una cosa que es viu fora de casa. Això fa que molts dels qui vénen a la catequesi no coneixen a ningú que pugue ser per a ells un exemple que els anime a ser cristians. Per això vull recordar-vos a tots els catequistes que un dels reptes que actualment teniu és que els xiquets i joves veguen en vosaltres a persones que us creieu de debò el que intenteu transmetre'ls i que viviu amb alegria la pertinença a l'Església.

No oblideu tampoc que la vostra preparació és important. Si a la vivència sincera de la fe uniu un millor coneixement de la doctrina cristiana, això ajudarà també a què els xiquets i joves, a més de viure la fe, arriben a conèixer-la i comprendre-la millor.

Demano al Senyor que les dificultats del moment actual no us desanimen, sinó que us estimulen a cuidar la preparació per realitzar millor la vostra missió. Us desitjo un curs ple de fruits en la tasca eclesial.

† **Enrique Benavent Vidal**
Bisbe de Tortosa

APUNTS PER A L'ANÀLISI

Lloem Déu amb agraïment

Sempre és bo dedicar un temps a la pregària, a la personal i a la comunitària. La pregària amb els de casa n'és una possibilitat. Una adolescent m'explicava fa uns dies que la seva família, un vespre de diumenge, abans d'acabar les vacances conjuntes o abans que comenci l'escola, fan una pregària d'acció de gràcies per l'estiu i les vacances, una pregària de lloança a Déu per tot el que ens ha donat: «Ens reunim al menjador, asseguts al sofà o a terra, entorn una tauleta baixa, a sobre de la qual posem la Bíblia oberta i unes llànties enceses, una per cada membre de la família. També ens acompanya una creu de sant Francesc. Aquest any vàrem fer la pregària l'últim diumenge d'agost. Feia unes setmanes que érem a casa els avis. El meu germà gran va començar llegint aquest text: "En aquell temps,

Jesús digué: T'enalteixo, Pare, Senyor del cel i de la terra, perquè has revelat als senzills tot això que has amagat als savis i entesos. Sí, Pare, així t'ha plagut de fer-ho" (Mt 11,25). Després d'una estona curta de silenci, cadascú donà gràcies pels dies compartits en família, per les persones que ha conegut, per les activitats que hem fet plegats... Es va escapar alguna pregària de petició per alguna situació concreta que hem vist o viscut, també per alguna persona... S'allargà una mica perquè vàrem parlar tots. Seguí un silenci breu, resàrem el pàrenostre i s'acabà cantant "Agermanats anirem caminant...". Després, tots a sopar.»

Bona manera d'acabar el temps de vacances. Encara que és més fàcil fer pregària de petició demanant per allò que ens preocupa, o per les persones

que estimem i passen un mal tràngol, hi ha moments —més dels que ens sembla— en què ens hem d'aturar per lloar Déu en una pregària confiada, alhora que, sentint-nos desvalguts, li agraïm tot el que d'Ell rebem.

Final de vacances, retorn a l'escola, a l'institut, a la universitat i al treball de cada dia, revisar el que hem viscut, reconèixer el bé que el Senyor ha realitzat en cadascú i en la família i, alhora, el bé que ha vessat en el món mitjançant les nostres vides. Pregària confiada per demanar-li que segueixi caminant al nostre costat, tot el curs que comença, company de camí, omplint-nos dels seus dons. Coneixem i compartim la seva condició: que siguem senzills. «Doneu-nos, Senyor, un cor humil, senzill i agraït.»

Enric Puig Jofra, SJ

PALABRAS DE VIDA

La misión del catequista

Con el comienzo del nuevo curso el ritmo ordinario de las parroquias y comunidades cristianas se reorganiza de nuevo. Entre las distintas actividades hay una de una importancia fundamental para la vida de la Iglesia: me refiero a la catequesis. Desde siempre ha sido el instrumento privilegiado para la transmisión de la fe a quienes manifestaban su deseo de ser cristianos, y de crecimiento en el conocimiento de Cristo y en la vida cristiana para aquellos niños y jóvenes que, estando bautizados, quieren completar su iniciación cristiana recibiendo los sacramentos de la Confirmación y la Eucaristía. En la visita pastoral que he realizado a la diócesis y en las celebraciones del sacramento de la Confirmación que tienen lugar a lo largo del año, he podido comprobar que en todas las parroquias hay catequistas que, con su dedicación y esfuerzo, hacen posible que muchos niños y jóvenes oigan hablar de Jesucristo y conozcan un poco más la Iglesia. A todas y a todos quiero agradecerles sinceramente vuestro generoso servicio. También deseo que esta breve reflexión en el comienzo del nuevo curso os ayude a vivir mejor vuestra misión.

En la situación cultural que estamos viviendo, hemos de ser conscientes de que muchos de los niños y jóvenes que hoy vienen a la catequesis de nuestras parroquias, no sólo están necesitados de saber cosas sobre Jesucristo y sobre la fe, sino de algo más fundamental: tener la ocasión de vivir esa fe, porque muchos no la han tenido. Nuestra primera misión es posibilitarles una experiencia de encuentro con el Señor y que conozcan la Iglesia desde dentro. Si conseguimos que se entusiasmen con Cristo, que lleguen a sentir que ellos también son Iglesia y a vivir con naturalidad su pertenencia a la comunidad cristiana, habremos logrado el objetivo más importante de los procesos catequéticos, y el aprendizaje de la fe será más fácil, porque tendrá como punto de partida la fe vivida.

Otro elemento a tener en cuenta es que muchos niños y jóvenes de hoy no tienen modelos que sean para ellos un referente de vida cristiana. Esto se debe a que en muchos casos la vivencia de la fe es algo ajeno a la vida familiar. Incluso muchos padres que se preocupan de que sus hijos reciban una educación cristiana en el colegio o en sus parroquias, no crean en el hogar un ambiente de oración y de experiencia concreta de fe, con lo cual los hijos acaban pensando que la fe es algo que se vive fuera de casa. Esto hace que muchos de los que vienen a la catequesis no conocen a nadie que pueda ser un modelo que les anime a ser cristianos. Por ello quiero recordaros a todos los catequistas, que uno de los retos que actualmente tenéis es que los niños y jóvenes vean en vosotros a personas que creéis de verdad lo que intentáis transmitirles y que vivís con alegría la pertenencia a la Iglesia.

No olvidéis tampoco que vuestra preparación es importante. Si a la vivencia sincera de la fe unís un mejor conocimiento de la doctrina cristiana, eso ayudará también a que los niños y jóvenes, además de vivir la fe, lleguen a conocerla y comprenderla mejor.

Pido al Señor que las dificultades del momento actual no os desanimen, sino que os estimulen a cuidar la preparación para realizar mejor vuestra misión. Os deseo un curso lleno de frutos en vuestra tarea eclesial.

† Enrique Benavent Vidal
Obispo de Tortosa

XXVI Trobada diocesana del moviment Vida Creixent

El dissabte 16 de juny ens vam aplegar a la parròquia Sant Francesc de Jesús-Tortosa, trenta-dos membres de Vida Creixent acompanyats per la coordinadora diocesana, Encarna Gisbert, i pel rector de la parròquia, Mn. Paco Vives. A les 10.30 h, va tenir lloc la benvinguda al saló parroquial i, després d'invocar la Mare de Déu, la coordinadora ens adreçà unes paraules de salutació i d'agraïment per la nostra assistència. Tot seguit, l'Im. José Luis Arín, Vicari general, ens va fer una xerrada a partir dels textos bíblics dels dos darrers temes del temari treballat aquest curs, «Primavera en la tardor de la vida», elaborat pel nostre consiliari diocesà del moviment, Mn. Joan Bajo.

Encarna Gisbert, com a coordinadora, donà les gràcies a Mn. Arín per la xerrada i ens parlà del temari del pròxim curs, el qual es basarà en deu testimonis de vida cristiana, cinc homes i cinc dones, els quals ens poden ajudar a viure el seguiment de Jesús i respondre a la seua crida. El temari ha estat preparat pel pare Jesús Renau, S.J. També ens recordà Encarna quins són els grups de Vida Creixent a la nostra diòcesi i ens donà el balanç econòmic del curs que finalitzàvem.

Després d'una estona de descans, Mn. Paco Vives celebrà l'Eucaristia. Després de l'Eucaristia vam anar al Casal Sant Francesc, ubicat al costat de l'església, on vam compartir un dinar de germanor, amb una bona estona de sobretaula, amb el goig d'haver-nos retrobat un any més.

Maria Joana Querol
Vice-coordinadora diocesana
de Vida Creixent

Vigilia de las Espigas en Ametlla de Mar

El sábado 16 de junio celebramos en la parroquia de la Purificación de María, de l'Ametlla de Mar, la Vigilia de las Espigas de la Adoración Nocturna. Se trata de una reunión de los grupos de la diócesis para hacer un tiempo de adoración ante el Santísimo, una procesión y bendecir el término y a todas sus gentes, su trabajo y, en definitiva, bendecir toda la diócesis y el mundo entero con Jesús Eucaristía. Participaron unas cincuenta personas de Móra d'Ebre, Batea, Reus, Ulldecona, Roquetes, Flix, Vinaròs, Amposta, l'Hospitalet de l'Infant, Tortosa, Masriudoms i l'Ametlla. En la vigilia hubo adoración, lectura, contemplación, santa Misa, santo Rosario, y silencio de oración. Nos despedimos con un refresco y con ganas de ganar el jubileo de san Vicente Ferrer en Traiguera.

Mn. Antonio Bordàs

TWITTER DEL PAPA FRANCESC

@Pontifex: «Ningú no és tan pobre com per a no poder donar el que té, o fins i tot abans, allò que és» (14 de juny).

@Pontifex: «L'amor és sempre dedicació als altres. Perquè l'amor es veu en les obres, no en les paraules» (15 de juny).

@Pontifex: «Convidem l'Esperit Sant en els nostres ambients, invoquem-lo abans de les nostres activitats: "Vine, Esperit Sant!"» (17 de juny).

@Pontifex: «L'elecció de seguir Crist afavoreix la construcció d'una societat més justa, més fraternal, més humana segons el cor de Déu» (20 de juny).

Aniversari de la Dedicació de la Catedral de Santa Maria de Tortosa

El dia 14 de juny se celebrà el 421è aniversari de la Dedicació de la Catedral de Tortosa. Fou consagrada pel bisbe Gaspar Punter el 8 de juny de 1597. El Sr. Bisbe, Mons. Enrique Benavent, presidí l'Eucaristia concelebrada pel Capítol Catedral. El Sr. Vicari general, Il·lm. José Luis Arín, va fer la monició d'entrada.

La Catedral és l'església mare de la diòcesi, on el Bisbe hi té la seua càtedra i els canonges tenen al seu càrrec la cura del temple i la missió de pregar pels diocesans, pedres viues d'aquest temple.

El Sr. Bisbe en l'homilia expressà l'admiració de tots per la bellesa i solidesa de la Catedral: «Però la cele-

bració de la litúrgia ens porta més enllà de contemplar la part material de la seua bellesa; ens porta a la part espiritual que és la més important. Per damunt de la bellesa material del temple, està la bellesa de l'Església en el seu caminar pel món al llarg dels anys. Una bellesa que es troba en la santedat dels seus membres. La celebració de la Dedicació de la Catedral ens ha de portar a pensar que la celebració del culte és el camí que ens condueix a la santedat.»

Després de la benedicció final del Sr. Bisbe, vam cantar l'himne de la Mare de Déu de la Cinta.

Maria Joana Querol

Trobada final de curs a Vallivana

El cap de setmana del 16 i 17 de juny vam celebrar la trobada que tanca la catequesi a la comarca dels Ports del curs 2017-2018. Enguany va quedar emmarcada per dues celebracions extraordinàries de l'estiu: el 150è aniversari de l'ermita de la Mare de Déu de Gràcia, de Cincorres, i el Sexenni de Morella.

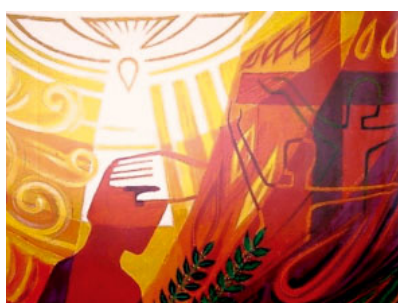
Per això vam començar a Cincorres el mes d'octubre i vam acabar a Vallivana. El dissabte vam recórrer 15,5 dels quilòmetres que separen Morella del seu santuari, on arribàvem a les 8 de la tarda. Després d'instal·lar-nos i sopar, vam poder

compartir l'espectacle *La Muntanya dels Silencis* amb Pau Tarruell Bufanúvols.

El diumenge, després de la pregària del matí, el vam començar amb una gimcana al voltant dels misteris del rosari. Després de prendre forces vam pujar a l'ermita de l'Aparició, lloc emblemàtic per tot el que es relaciona amb el Santuari de Vallivana. En baixar, vam compartir una Eucaristia molt participativa amb els xiquets i els familiars que els acompanyaven. Posteriorment un dinar de germanor va tancar les activitats del cap de setmana.

Eduard Blasco

AGENDA

▀ **Dissabte 15**, la Mata de Morella, a les 17 h, confirmacions.

▀ **Diumenge 16**, Sorita, a les 13 h, Missa Estacional i Visita Pastoral.

LECTURES DE LA MISSA DIÀRIA I SANTORAL

10. ■ Dilluns (litúrgia de les hores: 3a setmana) [1C 5,1-8 / Sl 5 / Lc 6,6-11]. ■ **Sant Feliu de Llobregat**: beats Domènec Castellet i Vinyals i Lluís Eixarc i Bertran, preveres i màrtirs; ■ **Tortosa**: beat Jacint Orfanell i Prades, prev. i mr.; Sant Nicolau de Tolentino, prev. agustinià.

11. ■ Dimarts [1C 6,1-11 / Sl 149 / Lc 6,12-19]. Beat Bonaventura el Gran (Riudoms, 1620 - Roma, 1684), rel. franciscà (Tarragona); sant Protus i sant Jacint, germans

mrs. (s. IV); santa Teodora Alexandrina, penitent.

12. ■ Dimecres [1C 7,25-31 / Sl 44 / Lc 6,20-26]. Santíssim Nom de Maria. Mare de Déu de Lluc, patrona de Mallorca, i altres advocacions; sant Guiu, pelegrí.

13. □ Dijous [1C 8,1b-7.11-13 / Sl 138 / Lc 6,27-38]. Sant Joan Crisòstom (†407), bisbe de Constantinoble i doctor de l'Església; sant Felip, pare de santa Eugènia.

14. ■ Divendres [Nm 21,4-9 (o bé: Fl 2,6-11) / Sl 77 / Jo 3,13-17].

Exaltació de la Santa Creu; sant Crescenci, noi mr., fill de sant Eutimi.

15. □ Dissabte [1C 10,14-22 / Sl 115 / Jo 19,25-27 (o bé: Lc 2, 33-35)]. Mare de Déu dels Dolors; sant Nicomedes, mr.; santa Caterina de Gènova, viuda.

16. ■ Diumenge vinent, XXIV de durant l'any (lit. hores: 4a setm.) [Is 50,5-9a / Sl 114 / Jm 2,14-18 / Mc 8,27-35]. Sant Corneli, papa (251-253), i sant Cebrià (Cipriano), bisbe de Cartago (249-358), mrs.; santa Edita, vg., princesa.

Diumenge XXIII de durant l'any (B)

COMENTARI

Déu no fa distinció entre persones

Als cp. 34-35 d'Isaïes hi ha clar contrast: mentre l'espasa del Senyor s'abat sobre Edom i els enemics de Sió (34,5.8), per Israel han nascut torrents en el desert.

Is 35 és un himne a l'alegria amb molts sinònims: *exultar, alegrar-se, goig, felicitat, alegria, joia*.

Però perquè dues vares de mesurar? Perquè el Poble d'Abraham és l'elegit pel Senyor que *us ve a salvar*.

La glòria del Senyor encapçala la marxa pel desert com en un nou èxode: cal però col·laborar-hi. Per això *sigueu valents i no tingueu por*.

L'exhortació bàsica de Jm 1,21s (*Acolliu amb docilitat la Paraula plantada en vosaltres*) rep ara concrecions. La primera avisa del perill del favoritisme: *No heu de comprometre la vostra fe amb diferències de persones*. Perquè si *creieu en Jesucrist*, heu de tenir present que *Déu no fa distinció entre persones* (Rm 2,11).

Més encara, si alguna diferència hem de fer, imitem l'estil de Déu que *ha escollit els pobres d'aquest món per fer-los rics en la fe i hereus del Regne*.

L'estada de Jesús al territori de Tir apunta l'obertura al món pagà. Igual com al territori jueu, *li portaren un sord, que a penes sabia parlar, i li demanaren que li imposés les mans*. En un reat de curació és habitual *imposar la mà* (7,32; 8,23) o *les mans* (5,23; 6,5; 8,25).

Li posà el dit a les orelles, escopí i li tocà la llengua: Jesús obra els miracles amb gestualitat de paraules i gestos (preludi de la força sacramental).

Aixecà els ulls al cel, sospirà i digué: «Efatà», que vol dir «obre't». La mirada i paraula adreçada al sord-mut ve precedida per la mirada confiada al Pare del cel.

Mantenir l'expressió aramea «Efatà» avala la historicitat de l'episodi i crida l'atenció sobre l'eficàcia divina de la paraula de Jesús en paral·lel amb la del Déu Creador que *digué: «Que existeixi la llum... I la llum existí»* (Gn 1).

Jesús els prohibí que ho diguessin a ningú; però com més els ho prohibia, més ho explicaven a tothom. La prohibició vol evitar la interpretació triomfalista d'un Jesús-Messies segons l'estil de David. Només ja a la Passió reconeixerà Jesús ser el Messies però segons el model del Servent Sofrent d'Is.

▶ Lectura del llibre d'Isaïes (Is 35,4-7a)

Digueu als cors alarmats: Sigueu valents, no tingueu por: Aquí teniu el vostre Déu que ve per fer justícia; la paga de Déu és aquí, és ell mateix qui us ve salvar. Llavors es desclouran els ulls dels cecs i les orelles dels sords s'obriran; llavors el coix saltarà com un cérvol i la llengua del mut cridarà de goig, perquè l'aigua ha brollat a l'estepa, han nascut torrents en el desert, les terres xardoroses ara són estanys, el país de la set és ple de fonts d'aigua.

▶ Salm responsorial (145)

R. *Lloa el Senyor, ànima meua.*

El Senyor es manté fidel per sempre, / fa justícia als oprimits, / dona pa als qui tenen fam. / El Senyor deslliura els presos. R.

El Senyor dona la vista als cecs, / el Senyor redreça els vençuts, / el Senyor estima els justos, / el Senyor guarda els forasters. R.

Manté les viudes i els orfes, / i capgira els camins dels injustos. / El Senyor regna per sempre; / és el teu Déu, Sió, per tots els segles. R.

▶ Lectura de la carta de sant Jaume

(Jm 2,1-5)

Germans meus, vosaltres que creieu en Jesucrist, el nostre Senyor gloriós, no heu de comprometre la vostra fe amb diferències entre les persones.

Suposem que, mentre esteu reunits, entra un home ben vestit i amb un anell d'or, i entra també un pobre mal vestit. Si us fixàveu primer en el que va ben vestit i li dèieu: «Segui aquí, que estarà millor», però al pobre li dèieu: «Tu queda't dret o seu aquí, als meus peus», no faríeu diferències entre vosaltres? No seríeu homes que jutgen amb criteris dolents? Escolteu, germans meus estimats: No sabeu que Déu ha escollit els pobres d'aquest món per fer-los rics en la fe i hereus del Regne que ell ha promès als qui l'estimen?

▶ Lectura de l'evangeli segons sant Marc

(Mc 7,31-37)

En aquell temps, Jesús tornà del territori de Tir pel camí de Sidó, i se n'anà cap al llac de Galilea, passant pel territori de la Decàpolis. Li portaren un sord, que a penes sabia parlar, i li demanaren que li imposés les mans. Jesús se l'endugué tot sol, lluny de la gent, li posà els dits a les orelles, escopí i li tocà la llengua, aixecà els ulls al cel, sospirà i digué: «Efatà», que vol dir, «obre't». A l'instant se li obriren les orelles, la llengua se li deslligà i parlava perfectament. Jesús els prohibí que ho diguessin a ningú, però com més els ho prohibia, més ho explicaven a tothom, i no se'n sabien avenir. Deien: «Tot ho ha fet bé: fa que els sords hi sentin i que els muts parlïn.»

▶ Lectura del libro de Isaías (Is 35,4-7a)

Decid a los inquietos: «Sed fuertes, no temáis. ¡He aquí vuestro Dios! Llega el desquite, la retribución de Dios. Viene en persona y os salvará». Entonces se despejarán los ojos de los ciegos, los oídos de los sordos se abrirán; entonces saltará el cojo como un ciervo y cantará la lengua del mudo, porque han brotado aguas en el desierto y corrientes en la estepa. El páramo se convertirá en estanque, el suelo sediento en manantial».

▶ Salmo responsorial (145)

R. *Alaba, alma mía, al Señor.*

El Señor mantiene su fidelidad perpetuamente, / hace justicia a los oprimidos, / da pan a los hambrientos. / El Señor liberta a los cautivos. R.

El Señor abre los ojos al ciego, / el Señor endereza a los que ya se doblan, / el Señor ama a los justos. / El Señor guarda a los peregrinos. R.

Sustenta al huérfano y a la viuda / y trastorna el camino de los malvados. / El Señor reina eternamente, / tu Dios, Sión, de edad en edad. R.

▶ Lectura de la carta del apóstol Santiago

(Sant 2,1-5)

Hermanos míos, no mezcléis la fe en nuestro Señor Jesucristo glorioso con la acepción de personas.

Suponed que en vuestra asamblea entra un hombre con sortija de oro y traje lujoso, y entra también un pobre con traje mugriento; si vosotros atendéis al que lleva el traje de lujo y le decís: «Tú siéntate aquí cómodamente», y al pobre le decís: «Tú quédate ahí de pie» o «siéntate en el suelo, a mis pies», ¿no estáis haciendo discriminaciones entre vosotros y convirtiéndoos en jueces de criterios inicuos? Escuchad, mis queridos hermanos: ¿acaso no eligió Dios a los pobres según el mundo como ricos en la fe y herederos del Reino que prometió a los que lo aman?

▶ Lectura del santo Evangelio según san Marcos

(Mc 7,31-37)

En aquel tiempo, dejando Jesús el territorio de Tiro, pasó por Sidón, camino del mar de Galilea, atravesando la Decàpolis. Y le presentaron un sordo que, además, apenas podía hablar; y le piden que le imponga la mano. Él, apartándolo de la gente, a olas, le metió los dedos en los oídos y con la saliva le tocó la lengua. Y mirando al cielo, suspiró y le dijo: «Efatà» (esto es, «ábrete»). Y al momento se le abrieron los oídos, se le soltó la traba de la lengua y hablaba correctamente. Él les mandó que no lo dijeran a nadie; pero, cuanto más se lo mandaba, con más insistencia lo proclamaban ellos. Y en el colmo del asombro decían: «Todo lo ha hecho bien: hace oír a los sordos y hablar a los mudos».